

Людмила Божук
(Київ)

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МІЖ ДІАСПОРОЮ І ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА “УКРАЇНА-СВІТ”) В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

У статті розглядається співпраця між українською діаспорою та громадською організацією Товариство зв'язків з українцями за межами України (Товариство “Україна-Світ”) в освітній галузі.

Ключові слова: українська діаспора, Товариство зв'язків з українцями за межами України (Товариство “Україна-Світ”), освіта українського зарубіжжя.

Людмила Божук. Перспективи співпраці між діаспорою та громадськими організаціями України (на прикладі товариства «Україна-мир») в сфері освіти.

В статті розглядається співпраця між українською діаспорою та громадською організацією Товариство зв'язків з українцями за межами України (Товариство “Україна-Світ”) в сфері освіти.

Ключевые слова: украинская диаспора, Общество связей с украинцами за пределами Украины (Общество “Украина-Мир”), образование украинского зарубежья.

Ludmila Bozhuk prospects of cooperation between the Diaspora and public organizations of Ukraine (the case of the company «Ukraine-world») in education

In this article is considered cooperation the Ukrainian diaspora and Association relations with Ukrainians abroad in education.

Key words: Ukrainian diaspora, Association relations with Ukrainians abroad, Ukrainian education abroad.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. докорінно змінюється становище України у світовому співтоваристві. Відбувається переоцінка духовних цінностей та здобутків національної і світової культури. По-новому сприймається зв'язок України зі світом, й передовсім, із закордонними українцями – важливою інтегральною частиною українського народу. А отже, українська державна політика має бути спрямована на створення засад для розвитку і ефективного залучення економічного, інтелектуального, духовного потенціалу закордонних українців.

Варто нагадати, що явища діаспори й еміграції споконвічні. Соціальні та економічні мотиви змушували цілі народи або їх частини залишати свої етнічні землі й поселятися на теренах інших держав, де були сприятливіші умови проживання. Тим самим, на думку науковців, “вони поширювали територію своїх первісних батьківщин або творили етнічні острови серед іншо-етнічної більшості” [12, с. 163]. Ніколи не припинявся й процес переселення українців – він то посилювався, то зменшувався, змінював свій напрям відповідно до потреб українського етносу та політичних обставин.

У другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. еміграція українців за межі України набуває масового характеру. Причому вона охоплює як еміграцію з під-Австрійської, так і з території Російської імперії. За підрахунками дослідників С. Брука і В. Кабузана, лише з 1897 по 1914 рр. зі Східної України до інших частин Російської імперії переселилося понад 912,8 тис. осіб [1]. За іншими даними, навіть з врахуванням часткового повернення переселенців на рідні землі, загальна кількість тих, хто до 1914 р. оселився в азійській частині Росії, становила більше 1,5 млн. осіб [4, с. 196]. Еміграція з західних регіонів України, які входили тоді до складу Австро-Угорської імперії, здійснювалася, в основному, до Північної та Південної Америки. Напередодні Першої світової війни із Західної України (без Волині) виїхало близько 800 тис. осіб [4, с. 236].

Майже в усіх країнах розселення новоприбулі українці почали наполягати на своєму відокремленні, в передовсім, духовно-релігійному, а отже, й громадсько-культурному житті. Об'єднуючись у громади, спілки, товариства, вони тим самим заявляли про свою соціальну

значущість. Українські культурно-освітні заклади, засновані в місцях поселення, утверджували ідею національної, а не просто етнічної єдності. Цілком очевидно, що найсуттєвішу роль у цьому процесі зіграв чинник “ідеологічної змобілізованості” українців, зумовлений попереднім досвідом боротьби за національні права на етнічній батьківщині.

Характеризуючи українську діаспору як своєрідний феномен, український історик В. Маркусь, зокрема, акцентує увагу на її виявності у трьох головних напрямках: збереженні й розвитку національної ідентичності в умовах, коли вона перебувала під загрозою на рідних землях, а головне – сприянні ідеї самовизначення народу на батьківщині шляхом посилення українського визвольного руху. Отже, цілком справедливою, на нашу думку, є оцінка дослідником “значного, а часами й вирішального внеску” діаспори у процес визволення нації і творення української незалежної держави: “Українські політичні емігранти в Західній і Центральній Європі в ХХ ст., політична й військова еміграція в 1920–1940-х рр., гідно несли прапор незалежної України і реалізувала програму самостійно держави. Найсильніший та інтелектуально найміцніший “ісход з України” в 1946-х рр., й у висліді Другої світової війни у західній гемісфері (земна півкуля – авт.) став сильним загоном цієї боротьби, роблячи протягом півстоліття величезний вклад у формування долі України та збереження на Заході тих вартостей нації, які були проскрибовані (заборонені – авт.) й загрожені на Україні” [12, с. 163].

Українська громадськість як могла допомагала емігрантам. Так наприклад, одностудець і шкільний товариш І. Франка Йосип Олеськів на власні кошти поїхав до Канади, щоб вивчити цей край, а опісля радив землякам їхати саме сюди, а не в Бразилію, де були значно гірші умови життя й праці. Повернувшись до Львова, він 14 листопада 1895 р. звітував про свої враження від Канади на конференції представників громадських діячів з різних повітів Галичини, серед яких були й І. Франко, редактор газети “Громадський голос” В. Будзинський, письменник А. Чайковський, учитель К. Генік та ін. Заслухавши звіт Й. Олеськіва, конференція одногласно вирішила сформувати Допомоговий комітет емігрантам, завданням якого було давати поради тим, хто від’їжджав з України і охороняти їхні права [10, с. 152-153].

Безпосередньо відносини України і діаспори розпочалися з часу утворення Української Народної Республіки, коли вперше на державному рівні було здійснено спробу практичної реалізації захисту інтересів і прав українців, як на Україні, так і за її межами. У зверненні Генерального секретаря Народної освіти Івана Стешенка 14 жовтня 1917 р. “До українців поза межами України суціль” було означено стратегічне завдання Центральної Ради – розбудова незалежної Української держави об’єднаними зусиллями українства в усьому світі, яке самоусвідомлює себе єдиною нацією: “В об’єднанні всіх сил наших людей будемо творити дальше життя: тоді ніде не викоринеться рід наш, і не посміються над нами чужі люде, що досі нашу мову, наш звичай, нашу правду вважали за ніщо” [3].

З метою представлення світовій спільноті здобутків української культури, “ведення національно-української пропаганди” уряд УНР (ідея належала Симону Петлюрі) ініціює поїздку за кордон Української Республіканської Капели під керівництвом О. Кошиця. У січні 1919 р. слідом за різного роду дипломатичними, торговельними та іншими місіями Капела як репрезентативна співоча установа, на яку покладалися не лише мистецькі зобов’язання, але і завдання національно-політичні, вирушила в закордонну подорож. Спочатку – до Європи, а з 1922 р. – до Америки. Характеризуючи роль і значення Української Республіканської Капели як репрезентанта української держави, С. Наріжний у своїй праці “Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами” звертається до спогадів архіваріуса Капели Л. Безручка: “Концертowana подорож славної Української Республіканської Капели на чолі з найбільш талановитим українським диригентом, Олександром Кошицем являється дорогоцінною вкладкою, золотою сторінкою в історії культурно-національного руху українського народу. Українська Республіканська Капела, як знаємо, України не визволила, торговельних і дипломатичних угод не робила, держав не збудувала, але з піснею на устах вона ширила ідею визвольних змагань українського народу серед широких мас населення ріжних національностей. Популяризувала ідею самостійности свого народу, розкривала його невичерпні скарби духової творчості...” [13, с. 18-32]. Мистецький колектив з честю виконав відповідальну місію, хоча завдання, покладене на нього українським урядом – показати світу, що українці справді є окремим народом, який має власну культуру, власну історію було не з легких. Адже на Заході століттями формувалася думка про “єдинство русского народа”, про те, що ніякої України і ніяких українців не було й немає.

Після поразки УНР частина української еміграції з Наддніпрянщини осіла на західних українських землях – Галичині й на Волині. Саме у Львові, де зосередилось чимало видатних українських діячів-емігрантів, у квітні 1921 р. при Українському Горожанському Комітеті засновується Наддніпрянська Секція, яка мала опікуватися всією наддніпрянською еміграцією, що осіла в Східній Галичині. Після закриття Українського Горожанського Комітету опіка над емігрантами перейшла до Українського Товариства допомоги емігрантам з Великої України, яке розгорнуло досить широку допомогову акцію для емігрантів – матеріальну, медичну, правничу, культурно-освітню.

Події української революції віднайшли широку підтримку серед української еміграції за океаном. "Вростаючи" в нове суспільство, українські емігранти пильно стежили за подіям в Україні, вважаючи своїм обов'язком матеріально і морально підтримувати земляків. Так, створений 1922 р. в Канаді Український робітничо-фермерський комітет за визволення Східної Галичини, розгорнувши кампанію щодо надання допомоги політв'язням та їхнім родинам, зібрав і відправив до Західної України 15 тис. доларів. Надавали допомогу своїм землякам закордонні українці і в разі стихійного лиха. Наприклад, коли восени 1927 р. на Західній Україні сталася повінь, що призвела до чисельних людських жертв та значних матеріальних збитків, зарубіжні українці швидко на це відгукнулися, зібравши на ліквідацію наслідків стихії 35 тис. доларів [8, с. 33].

Деякі українські організації в США та Канаді, переважно об'єднання трудової імміграції, надсилали звернення до Білого Дому і Конгресу США з проханням визнати УНР. Український Народний Союз – найбільша громадська організація США в резолюції свого XIV з'їзду ухвалила просити Президента США через уряд вплинути на світові держави з метою "справедливого вирішення українського питання".

1 березня 1931 р. у Вінніпезі (Канада) організовується Товариство допомоги визвольному руху в Західній Україні, яке впродовж восьми років свого існування направило до Галичини близько 20 000 доларів на допомогу політичним в'язням і визвольній боротьбі [10, с. 101-110].

Проблеми еміграції, передовсім з західноукраїнських земель, на початку ХХ ст., а особливо у міжвоєнний період, перебували в центрі уваги не лише української громади у країнах поселення, але й широких кіл громадськості етнічної батьківщини. Результатом стало створення низки товариств, які опікувалися емігрантами. З-поміж них слід виокремити Товариство опіки над українськими емігрантами, що діяло впродовж майже всього міжвоєнного двадцятиліття. Засноване у січні 1925 р. з ініціативи галицьких політичних діячів і вчених, таких, як В. Бачинський, М. Галушинський, М. Заячківський, І. Крип'якевич, М. Кордуба, Д. Левицький, В. Охримович, З. Пеленський, С. Федак та митрополит Андрей Шептицький, громадське об'єднання мало на меті опіку над українськими емігрантами в якнайширшому обсязі [9, с. 113].

15 липня 1928 р. в УСРР створюється Всеукраїнське Товариство Культурного зв'язку з закордоном, основна мета діяльності якого полягала в налагодженні зв'язків з комуністичним рухом у світі. В Інформаційному листі заступника Голови Товариства Семена Вітика "Про діяльність Всеукраїнського Товариства Культурного зв'язку з закордоном за час з 15 листопаду 1928 р. до 1 лютого 1929 р." дізнаємося про те, що зв'язки Радянської України були зорієнтовані, насамперед, на ознайомлення з Україною іноземців, а не українців з іншими державами світу, не кажучи вже про українську еміграцію. Зокрема, й про приїзд в Україну композитора Бели Бартока, французького письменника Андрі Барбюса, єврейського письменника "з Америки" Аврума Рейзіна, латвійського журналіста Розумного [6]. Органами влади УСРР, передовсім, партійними, здійснювалися також заходи щодо налагодження контактів з громадськими та партійними організаціями західної діаспори, в першу чергу з тими, які стояли на комуністичних засадах на рівні обміну студентами. Проте реальною метою такої опіки була не турбота про задоволення національно-освітніх потреб закордонних українців, а сприяння "поширенню впливу комуністичного руху й на ту найбільш відсталу частину українського пролетаріату, як за океаном, так і на Західній Україні" [11].

У повоєнні роки до 1960 р. контакти із закордонним українством здійснювало Українське товариство дружби і культурного зв'язку із зарубіжними країнами (проіснувало до 1992 р.). Товариство як складова Союзу радянських товариств дружби фінансувалося з державного бюджету, тому, відповідно, всі свої стосунки із зарубіжжям погоджувало з Москвою. На нього було покладено завдання "проводити велику роботу по встановленню та здійсненню дружніх контактів і культурних зв'язків з зарубіжними країнами, сприяти ознайомленню зарубіжної громадськості

з досягненнями республіки в господарському і культурному будівництві, нести народам світу правдиве слово про життя в Радянській Україні” [7]. Та попри все, саме Товариство у післявоєнний період започаткувало налагодження контактів з українською діаспорою, передовсім з американського континенту, оскільки та виявила найбільшу зацікавленість у спілкуванні з історичною батьківщиною. Прикладом співпраці з канадськими українцями стало встановлення за сприяння Товариства 1 липня 1951 р. в Палермо (поблизу Торонто) першого на американському континенті пам’ятника Тарасу Шевченку.

Певною мірою активізації співпраці із закордонним українством та виходу її на новий якісний рівень сприяло створення в 1960 р. нової громадської інституції – Товариства культурних зв’язків із українцями за кордоном (Товариство “Україна”, тепер – “Україна-Світ”). 1 жовтня 1960 р. група представників української громадськості, серед яких можемо побачити композитора Л. Ревуцького, історика І. Крип’якевича, поета М. Рильського, письменника Ю. Смолича, актора Ф. Паторжинського, художницю Т. Жаспар, протоієрея Бориса Старка та ін. на установчих зборах у Києві засновує це, як його характеризував колишній завідувач редакційно-видавничого відділу Товариства П. Орленко, “досить своєрідне і унікальне утворення” з метою встановлення з українцями, що мешкають за кордоном, всебічних і насамперед культурних зв’язків. Одним із “чільних завдань Товариства, – як зазначив у своєму виступі на установчих зборах Ю. Смолич, – буде сприяння налагодженню культурного життя українців за кордоном та розвитку їх мистецької самодіяльності”, також допомога в “підтримці постійних зв’язків з родичами на українській землі і взагалі з усім рідним краєм” [17].

Безпосереднє керівництво громадською організацією, що мала також свої відділення в більшості областей республіки і в Криму, здійснювало Правління – колективний орган у кількості 27 осіб, яке обиралося на загальних конференціях і складалося спочатку лише з представників інтелігенції, державних і громадських структур України, а згодом і з громадян інших країн. Крім індивідуальних членів Товариству допомагали у роботі понад 200 колективних членів – промислових та сільськогосподарських підприємств, навчальних закладів, творчих спілок, театральних колективів тощо. Першим Головою Правління Товариства “Україна”, а потім і незмінним його президентом був письменник Ю. Смолич. У різний час Товариство очолювали: дипломат і публіцист Валентин Цуркан, журналіст Анатолій Кисіль, поет і драматург Олександр Підсуха, поет Володимир Бровченко. Нині головою Товариства “Україна-Світ” є поет, кінодраматург, лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка Іван Драч.

З дня створення і по 1990 р. Товариство культурних зв’язків із українцями за кордоном виступало фактично “монополістом” у зв’язках з діаспорою, оскільки тодішня влада воліла мати єдину організацію, яка б здійснювала політику УРСР щодо зарубіжного українства. ЦК Компартії України та КДБ діяльність Товариства та його друковані органи – тижневики “Вісті з України” і “Ньюс фром Юкрейн” використовували для проведення антинаціоналістичної пропаганди, залучення українців зарубіжжя “на позиції дружби з Радянським Союзом і боротьби за мир”. Так, з перших днів свого заснування Товариство видавало газету “Вісті з України” (з 2000 р. – “Український форум”), яка стала своєрідним рупором комуністичної партії в розвінчанні воєнних злочинців із числа українців Заходу, а також в проведенні кампанії “За повернення на Батьківщину” [2].

Тож цілком прогнозованим був і відгук радянської преси на створення у 1967 р. Світового Конгресу Вільних Українців. У статті Ю. Смолича “Чуття рідної землі”, що з’явилася в газеті “Радянська Україна”, хоч прямо і не згадується СКВУ, але, зокрема, зазначалося: “І нині, коли свято нашого п’ятдесятиріччя (мається на увазі п’ятдесятиріччя Жовтневої революції – авт.) особливо нервує реакційні кола в капіталістичному світі і декотрі заправила контрреволюційного націоналізму, вислужуючись перед ними, намагаються зняти в емігрантських колах черговий антирадянський галас, – в широких верствах емігрантів вони не знаходять підтримки” [18]. Вочевидь, маємо погодитись з Д. Павличком, який про діяльність Товариства у 1960–1980-і роки пише, що воно, “кероване Смоличем, було фактично відділенням КДБ України, видавало книжки, присвячені викриттю “українського буржуазного націоналізму” і користувалося суворо забороненою в УРСР націоналістичною літературою” [15, с. 7].

Варто зазначити, що робота Товариства “Україна” проводилася в складних політичних умовах. Як зазначає А. Попок, з одного боку, воно змушене було дотримуватись тодішньої радянської ідеології, яка практично всіх закордонних українців, незалежно від віку і місця народження, начепивши їм ярлик “буржуазних націоналістів” або ж “воєнних злочинців”, зараховувала

до найбільших своїх супротивників. Водночас, що виглядало парадоксальним, в організаційній, культурологічній роботі Товариство з кожним роком розширювало діапазон зв'язків із діаспорою, залучаючи до співпраці все більшу кількість громад українського зарубіжжя. Без сумніву, це було результатом не лише прагнень, але і дій активу Товариства – представників творчої інтелігенції з усіх регіонів України [16, с. 66-69].

Крім того, варто врахувати той факт, що в українському зарубіжжі не було єдності – політичні угруповання, партії, організації, часом вороже налаштовані одні до одних, що в свою чергу також утруднювало розвиток взаємовідносин України з діаспорою. Доводилося вдаватися, за висловом П. Орленка, до "народної дипломатії" – обміну делегаціями, інформацією, участі українських митців у різноманітних фестивалях та культурних заходах, що влаштовувались діаспорою в країнах проживання тощо [14].

Культурні зв'язки завжди мали двосторонній характер. Товариство організувало поїздки відомих українських митців на щорічні фестивалі "Фольклорама" та "Мозаїка" до Канади, на "Український день" і Карпато-русинський фестиваль до США, виступи яких користувалися популярністю і сприяли ширенню знань про Україну. Крім того, влаштовувало поїздки по Україні мистецьким колективам українського зарубіжжя, наприклад, хору ім. О. Кошиця з Вінніпега (Канада), Капелі бандуристів імені Т. Шевченка (США – Канада), хору "Журавлі" (Польща), танцювальному ансамблю "Запорожці" (Франція).

Регулярно надсилалася з України для навчальних закладів, бібліотек, інших культурних осередків за кордоном велика кількість художньої літератури, довідників, підручників, платівок, кінофільмів тощо. Так, тільки за 1960 р. в різні країни світу було надіслано 1824 книги та близько двох тисяч примірників періодичних видань, серед яких – твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Максима Рильського, "Антологія української поезії", "Антологія українського оповідання", "Визначні місця України" тощо. Завдяки активним діям Товариства "Україна" у 1961 р. і, в рамках святкування 100-річчя з дня народження Тараса Шевченка, Україну вперше відвідала велика група українців Канади. Для ознайомлення зарубіжної громадськості, в тому числі й української, з життям і творчістю поета, було підготовлено планшетну виставку фотодокументів "Тарас Григорович Шевченко – художник" із 24 плакатів, яка експонувалася у 50-ти країнах світу [5]. 1966 р. українські культурні надбання були широко представлені під час проведення Днів України у Франції. Зокрема, діячі мистецтв України дали 29 концертів, які побачили 25 тис. глядачів.

Спеціально для українців зарубіжжя Товариство замовляло на студіях України хронікально-документальні, науково-популярні, художні фільми. Серед них варто виокремити – "Ліси й озера Волині", "Іду до тебе", "Обличчям до зорі" про М. Рильського та Лесю Українку, "Трояка ружа" – про розвиток українського мистецтва, "Розмовляйте українською", "Чуєш, брате мій".

"Народна дипломатія" виявилася і в тому, що в країнах проживання українських громад на кошти української держави споруджувалися пам'ятники видатним українцям – бюст Велико-го Кобзаря в Арров-парку (США) та його скульптурний портрет у Шалеттсюр-Дюені (Франція), скульптурний портрет Василя Стефаника в Едмонтоні (Канада), погруддя організаторів Лемко-Союзу Д. Вислоцького та С. Пижа в Лемко-резорті (США), пам'ятник Лесі Українки на території Саскачеванського університету (Канада), пам'ятник Тарасу Шевченку у Білому Борі (Польща) та ін. [14].

Важливою складовою діяльності Товариства стало створення потужного "інформаційного потоку", спрямованого за кордон, який здійснювався через видання тижневиків "Вісті з України" та "Ньюс фром Юкрейн", випуск численних брошур про різні сторони життя в Україні, публікації у зарубіжних засобах масової інформації (переважно прогресивного соціалістичного спрямування) різноманітних статей, нарисів, кореспонденцій. Тематика публікацій була здебільшого культурницькою, хоча не оминалися й теми економіки, політики, історії. Серед їх авторів були відомі журналісти, публіцисти, вчені – П. Лафета, З. Франко, І. Дзюба, І. Лепша, П. Орленко, С. Пушик, В. Русанівський, Б. Зрезарцев та інші.

Проте, не завжди вони носили об'єктивний, критичний характер. Варто зазначити, що українці за кордоном у переважній більшості нарікали на тенденційне, упереджене висвітлення подій в Україні, які змальовувалися лише в рожевих тонах, відсутність об'єктивності і всіма доступними їм засобами відстоювали право української нації на власну незалежну державу.

У другій половині 60 – поч. 80-х рр. зв'язки України із зарубіжними державами розширюються, чому значною мірою сприяла діяльність Українського товариства дружби і культурних

зв'язків із зарубіжними країнами та Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном, які в 1985 р. підтримували контакти з 700-и організаціями понад 100 країн світу, проте своїм основним завданням вони мали поширення в республіці культурних надбань інших народів, а з іншого боку – популяризацію української радянської культури.

Попри те, що взаємні стосунки були заідеологізованими, звуженими, оскільки зводилися в основному до т. зв. культурних контактів переважно літературно-мистецького спрямування, в них мала місце і науково-освітня співпраця. Протягом більше як трьох десятиліть минулого століття в Києві, Львові, Івано-Франківську, Чернівцях навчалася та проходила стажування українська молодь із різних країн, вивчаючи українську мову, літературу, історію. Кожного року стипендіати Товариства – зарубіжна молодь – навчалася української мови у Київському університеті, воно організовувало семінари з хореографії для самодіяльних мистецьких колективів США і Канади, відпочинок у Криму для дітей членів організацій-партнерів – Ліги американських українців, Товариства об'єднаних українських канадців та Робітничого заповомого товариства (Канада). Стипендіатами товариства “Україна” упродовж 1960–1994 рр. стали понад 1300 осіб українського походження [16, с. 72].

З 1980 р. Товариство “Україна” започатковує в університетах Вінніпега, Едмонтон, Торонто, Монреал, Саскатуна, Оттави (Канада), а згодом і в ряді університетів США щорічні літературно-наукові Шевченківські читання. Пізніше – симпозиуми, присвячені творчості І. Франка. Помітною подією в історії зв'язків України та закордонного українства стало утворення у 1989 р. в Києві Міжнародної асоціації українців (МАУ). Наступного року за сприяння Товариства, яке послідовно відстоювало думку – центром світової україністики має стати саме Україна та всупереч бажанню ряду науковців Українського наукового інституту Гарвардського університету (США) заснувати асоціацію в Кракові (Польща), у столиці України відбувся Перший конгрес МАУ.

У перші роки після проголошення незалежності України діяльність Товариства активізувалася, набувши нових форм і напрямів, позбувшись опіки директивних органів. Зокрема, було прийнято новий статут, за яким Товариство зв'язків з українцями за межами України проголошувалося всеукраїнською самоврядною організацією, метою діяльності якої є розвиток співпраці з українцями за кордоном, зміцнення їхніх зв'язків з прабатьківщиною та об'єднання зусиль світового українства в розбудові Української держави. Після розвалу СРСР Товариство розпочинає активну роботу з т. зв. східною діаспорою – українцями, що мешкають у державах, які виникли на пострадянському просторі.

Лише впродовж 1992–1994 рр. Товариством “Україна-Світ” було організовано поїздки 41 делегації на терени східної української діаспори з метою надання економічної, політичної, юридичної та культурно-освітньої допомоги місцевим громадам. П'ятнадцятьом із них були передані комплекти підручників для українських недільних шкіл.

Проте, на жаль, з 1993 р. фінансування діяльності Товариства з державного бюджету припинилося, що не могло не позначитися на співпраці з українським зарубіжжям. Відсутність належного фінансування привела до закриття газет “Вісті з України” та “Ньюс фром Юкрейн”, натомість на громадських засадах починає виходити, щоправда нерегулярно, газета “Український форум”. З 2000 р. в мережі Інтернет (також на громадських засадах) було створено універсальний україномовний веб-сайт “Україна-Світ”, в якому подавалася інформація про діяльність Товариства, про закордонні українські громади. Наразі сьогодні, через відсутність фінансування, ця сторінка в мережі Інтернет відсутня.

Попри фінансові труднощі Товариство, прагнучи до реальної співпраці з українським зарубіжжям і розуміючи життєву необхідність опіки з боку української держави закордонними українцями, ініціює розробку і прийняття в 1996 р. Державної програми «Українська діаспора на період до 2000 року», Національної програми «Закордонне українство» на період до 2005 р.» та Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 р.

Сьогодні Товариство «Україна-Світ» зосереджує свою головну увагу на співпраці з українським зарубіжжям, передовсім в культурно-мистецькій та освітянській сферах. У доробку Товариства останніх років: організація і проведення щорічних семінарів для вчителів українського зарубіжжя в Києві та виїзних семінарів в українських освітніх закладах за кордоном, зокрема в школах Придністров'я; організація і проведення у Києві 3-х Міжнародних науково-практичних конференцій «Освіта в українському зарубіжжі: традиції та сучасний досвід»; проведення по-

стійно діючого Фестивалю мистецтв українського зарубіжжя «Український спів у світі»; у контексті зміцнення контактів із представниками закордонного українства молодшого покоління – реалізація спільно з державними інституціями низки проектів щодо відпочинку українських дітей в Україні та за кордоном тощо.

Джерела та література:

1. Брук С.И. Миграция населения в России в XVIII – начале XX века (численность, структура, география) [Текст] / С.И. Брук, В.М. Кабузан // История СССР. – 1984. – № 4. – С. 41–59.
2. Див. наприклад: Діяльність українських націоналістів не відповідає цілям українського народу і його держави. До Ярослава Стецька, Миколи Лебеда, Степана Ленкавського, Дарії Ребет, Івана Гриньоха та до всіх українців, що живуть за кордоном // Вісті з України. – 1960. – № 5 (грудень); Загублені роки // Вісті з України. – 1961. – № 21 (лютий); Лист Степана Червака (с. Бертники Монастирського р-ну Тернопільської обл. за океан, до друзів у Канаду) // Вісті з України. – 1961. – № 34 (квітень) тощо.
3. До українців поза межами України суших. Від Генерального секретаря Народної освіти // ЦДАВОВ України. – Ф. 1115. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 8.
4. Заставний Ф.Д. Географія України [Текст]: у 2-х кн: навч. посіб. / Федір Дмитрович Заставний. – Львів, 1994. – 492 с.
5. Інформаційне повідомлення [Текст] // Вісті з України. – 1961. – № 26 (березень).
6. Лист М. Поповича П. Любченку Секретарю ЦК КП(б)У. Харків. Радянська Україна. Вінніпег, 6 квітня 1931 р. // ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 4206. – Арк. 28.
7. Інформація про Другу Республіканську конференцію Українського Товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами [Текст] // Вісті з України. – 1967. – № 1 (січень).
8. Історія української еміграції: Матеріали до спецкурсу [Текст] / [уклад. О.Д. Зубалій, Б.Д. Лановик, М.В. Траф'як, Г.М. Жук]. – К., 1992. – 96 с.
9. Качараба С.П. Еміграція з Західної України (1919–1939) [Текст] / Степан Петрович Качараба. – Л., 2003. – 416 с.
10. Кравчук П. Українці в Канаді: Статті, нариси, памфлети [Текст] / Петро Кравчук. – К., 1981. – 232 с.
11. Лист М. Поповича П. Любченку Секретарю ЦК КП(б)У. Харків. Радянська Україна. Вінніпег, 6 квітня 1931 р. // ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 4206. – Арк. 28.
12. Маркус В. Криза української діаспори? [Текст] / Василь Маркус // Всесвіт. – 1998. – № 3. – С. 163–168.
13. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Частина перша [репринт. видання 1942 року] [Текст] / Симон Наріжний. – Львів – Кент – Острог, 2008. – 372 с.
14. Орленко П. Вікно у світ [Текст] / Павло Орленко // Український форум. – 2008. – № 5 – 6.
15. Павличко Д. Україна та Світовий Конгрес Українців [Текст] / Дмитро Павличко // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: друга міжнар. наук.-практ. конф., 18–20 червня 2008 р.: тези доп. – Львів, 2008 – 302 с.
16. Попок А.А. Історична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин [Текст] / А.А. Попок, С.Ю. Лазебник. – К., 2003. – 152 с.
17. Смолич Ю. До вас, брати, наше слово [Текст] / Юрій Смолич // Вісті з України. – 1960. – № 1 (листопад).
18. Смолич Ю. Чуття рідної землі [Текст] / Юрій Смолич // Радянська Україна. – 1967. – 15 грудня.